

1 TAM kategorie v rané romštině

(1) Hypotéza A

IMP	SUBJ	<u>PRES-FUT</u>	IMPF
<i>ker-Ø</i>	<i>ker-es-Ø</i>	<i>ker-es-a</i>	<i>ker-es-asi</i>
<i>ker-d-ADJ</i>	<i>ker-d-jal-Ø</i>	–	<i>ker-d-jal-asi</i>
PTC	AOR		PLPF

(2) Hypotéza B

IMP	<u>SUBJ-PRES</u>	FUT	IMPF
<i>ker-Ø</i>	<i>ker-es-Ø</i>	<i>ker-es-a</i>	<i>ker-es-asi</i>
<i>ker-d-ADJ</i>	<i>ker-d-jal-Ø</i>	–	<i>ker-d-jal-asi</i>
PTC	AOR		PLPF

- Hypotéza A (zvl. Matras 2002) a hypotéza B (např. Boretzky & Igla 2004) se liší v tom, jakou funkci pro ranou romštinu předpokládají u tzv. „krátkých“ ne-perfektivních tvarů (tj. tvarů s nulovým TM sufixem) a „dlouhých“ ne-perfektivních tvarů (tj. tvarů s TM sufixem *-a*).

2 Funkce „krátkých“ a „dlouhých“ ne-perfektivních tvarů

(3)	SUBJ	PRES	FUT
1a	-Ø	-a	
2a	-Ø	-a	
3a	-Ø		-a
1b	-Ø	-a	(analytický tvar)
2b	-Ø	-a	(analytický tvar)
3b ¹	-Ø		(analytický tvar)

¹ Tzv. „dlouhé“ tvary se buď specializovaly pro modální významy, nebo zcela zanikly (např. v příštinském gurbetu).

Typ 1a = např. finská, piemontská sintština; švéd. kalderaština rodu *Taikon*

Typ 2a = např. velšská; „jádrové“ sintsko-manušské dialekty (ale srov. §3); lotyšská; starší jihocentrální

Typ 3a = např. polská, litevská, podolská; severocentrální, jihocentrální; slovinská; lovárština apod.; ukrajinská²

Typ 1b = např. arlijština (Prizren, Florina), jerlijština (Velingrad), Sepečides, rumelijská, íránská; bugurdžijština (Kosovo)

Typ 2b = např. ruská; arlijština (Prilep, Skopje, Gilan), krymská; kalajdžijština (Pazardžik), Nange, drindárština (Sliven); jihovlašská (Válči Dol)

Typ 3b = např. erlijština (Sofie); varnská xoraxanština; srbská kalderaština rodu *Bunkuleš*; mnoho jihovlašských dialektů, např. italští Xoraxane, černohorští Dasikane, gurbet (Priština), Ajia Varvara, kalajdžijština (Varna), Rešitare (Velingrad), Kalburdžu (Sindel)

3 Tzv. sekundární „krátké“ tvary

- v „jádrových“ sintsko-manušských dialektech

(4)	$-\emptyset^1 = \text{SUBJ-PRES}$	$-\emptyset^2 = \text{PRES-FUT}$	$-a = \text{PRES-FUT}$
1SG	-ap	< -av	<i>-aw-ə</i> < -av-a
2SG	<i>-es</i>	-ē	<i>-eh-ə</i> < -es-a
3SG	<i>-el</i>	<i>-el</i>	<i>-el-ə</i> < -el-a
1PL	<i>-as</i>	-ā	<i>-ah-ə</i> < -as-a
2PL	<i>-en</i>	<i>-en</i>	<i>-en-ə</i> < -en-a
3PL	<i>-en</i>	<i>-en</i>	<i>-en-ə</i> < -en-a

² Geografická kontiguita těchto dialektů (stř. a stř.-vých. Evropa) svědčí pro inovaci a tedy pro hypotézu A.

4 Analytické futurum

1. DE-VOLITIVNÍ futurum: gramatikalizace volitivního modálního slovesa „chtít“ v marker futura (proklitikon) podle vzoru balkánských jazyků

- (5) řec. *tha*
bulh. *šte*
mak. *k'e*
alb. *do të*
rum. *o să*

- (6) *kam-ker-av* < **kam-*
kan-ker-av
ka-ker-av
mə-ker-av < **mang-*

2. KOPULATIVNÍ futurum: a) impersonální konstrukce: částečná replikace rumunského necesitavního personálního futura³, b) personální konstrukce: replikace rus. pomocného slovesa „být“ v imperfektu

- (7) rumunština
a-m să lucr-ez
mít-1SG COMP pracovat-1SG(PRES.SUBJ)
„budu pracovat“

- (8) ursari (Valašsko, Moldavsko, Moldova)
esi te ker-av
je COMP dělat-1SG

- (9) cerhari (Sedmihradsko)
hin te ker-av
je COMP dělat-1SG

- (10) kărămiderea (Sedmihradsko)
ala te ker-av

bude COMP dělat-1SG

- (11) ruská romština
avava te ker-av
budu COMP dělat-1SG

3. DE-VENITIVNÍ futurum: replikace z angličtiny (*going to*)

- (12) velšská romština
džava te ker-av
budu COMP dělat-1SG

4. DE-RECEPTIVNÍ futurum: snad replikace z ukrajinštiny (*jmu*)

- (13) ruská romština
lava te ker-av
vezmu COMP dělat-1SG

5 Inovace značení tzv. *remoteness*

- redukce tzv. *remoteness* suffixu *-asi

-as	větš. dial.
-îs -is	severovýchodní
-əs -s	sintsko-manušské
-ahi	větš. jihocentrálních
-aj	arlijština (Prizren), jihocentrální (P. Biskupice)
-e	slovinská
-ah	někt. vlašské, zvl. vých. kalderašské a gurbetské
-a	někt. jihovlašské, zvl. gurbetské

- inovace pomocí *sine, hine, -ine* [= 3. osoba préterita] apod.

(14) arlijština

	1SG	2SG	3SG	1PL	2PL	3PL
	<i>-av-aine</i>	<i>-eh-aine</i>	<i>-el-aine</i>	<i>-ah-aine</i>	<i>-en-aine</i>	<i>-en-aine</i>
	<i>-asəna</i>	<i>-asəna</i>	<i>-asəna</i>	<i>-asəna</i>	<i>-encəna</i>	<i>-encəna</i>

- zánik impekta: někt. jihovlašské, zvl. gurbetské; finská rom. (tvary na *-as* mají pouze kondicionální funkci; někt. fin. variety: exaptace pro funkci čísla)

6 Vznik tzv. „nového“ infinitivu

7 Suffixy osoby a čísla (a rodu)

(15) raná romština

	SG	PL		SG	PL
1	<i>-av ~ -am</i>	<i>-as</i>	1	<i>-jom</i>	<i>-jam</i>
2	<i>-es</i>	<i>-en</i>	2	<i>-jal (-jan)</i>	<i>-jan</i>
3	<i>-el ~ -i</i>	<i>-en</i>	3	<i>-jas ~ -o/i</i>	<i>-e</i>

(16) TAKE-OVER: neperfektivní

	A	B	C	D	E	F
2PL	<i>-an</i>	<i>-an ↓</i>	<i>-an ↓</i>		<i>-en</i>	<i>-en ↓</i>
3PL	<i>-e</i>		<i>-en</i>	<i>-e ↑</i>	<i>-e ↑</i>	<i>-en ↑</i>

(17) take-over, typ D: 3PL > 2PL > 1PL

(18) take-over: podmíněný „remoteness“ suffixem

(19) KUMULACE > SEPARACE: a. erlijština, b. polská, c. abruzijská (perfektivní)

	1SG	1PL	2SG	2PL	3SG	3PL
a	<i>-om</i>	<i>-am</i>	<i>-an</i>	<i>-an</i>	<i>-as</i>	<i>-e</i>
b	<i>-o-m</i>	<i>-a-m</i>	<i>-a--n</i>	<i>-e--n</i>	<i>-a--∅</i>	<i>-e--∅</i>
c	<i>-o-m</i>	<i>-e--m</i>	<i>-a--n</i>	<i>-e--n</i>	<i>-a--∅</i>	<i>-e--∅</i>

(20) EXAPTACE: finská romština (perfektivní)

	1SG	1PL	2SG	2PL	3SG	3PL
	<i>-om</i>	<i>-am</i>	<i>-al</i>	<i>-an</i>	<i>-as</i>	<i>-e</i>
	<i>-om</i>	<i>-am</i>	<i>-al</i>	<i>-e</i>	<i>-as</i>	<i>-e</i>
	<i>-om</i>		<i>-al</i>	<i>-e</i>	<i>-as</i>	<i>-e</i>
	<i>-om</i>		<i>-al</i>	<i>-e</i>	<i>-as</i>	
	<i>-om</i>	<i>-omm-as</i>	<i>-al</i>	<i>-all-as</i>	<i>-as</i>	<i>-e</i>

(21) slovinská romština: a = prézens, b = futurum, c = imperfektum,

	1SG	2SG	3SG	1PL	2PL	3PL
a	<i>-u</i>	<i>-e</i>	<i>-i</i>	<i>-am(o)</i>	<i>-e(n)</i>	
b	<i>-av-a</i>	<i>-eh-a</i>	<i>-el-a</i>	<i>-am-a</i>	<i>-n-a</i>	
c	<i>-av-e</i>	<i>-(v)s-e</i>	<i>-l-e</i>	<i>-am-ne</i>	<i>-n-e</i>	
d	<i>-um</i>	<i>-as</i>	<i>-a</i>	<i>-am(o)</i>	<i>-ate</i>	<i>-e</i>

8 Perfektivní třídy

9 Flexe spony

10 Negace